

העזרה מהסוגיא

נדרים נד. – ס:

פרשת מקץ ה'תשפ"ג

דף נד

◆ הנודר מהירק:

- לפי הפירוש הראשון בר"נ:
 - באופן שאמר 'ירק' - אסור בירקות שאין בהם פרי (כגון חסה וכרוב), ומותר בירקות שיש בהם פרי (כגון שום ובצל דלועים).
 - באופן שאמר 'ירקי קדירה עלי' - אסור בירקות שאין בהם פרי, ומיתור הלשון מוכיחים שכוונתו להאסר גם בשום ובצל.
 - באופן שאמר 'ירק המתבשל בקדירה':
 - לרבי שמעון בן גמליאל - אסור בירקות שאין בהם פרי, ומיתור הלשון מוכיחים שכוונתו להאסר גם בשום ובצל.
 - לרבי עקיבא - אסור בירקות שאין בהם פרי, ומיתור הלשון מוכיחים שכוונתו להאסר גם בשום ובצל, ויש ספק אולי כוונתו להאסר גם בדלועים?
- לפי הפירוש השני בר"נ:
 - באופן שאמר 'ירק' - אסור בכל הירקות הנאכלים כשהם חיים (כגון חסה וכרוב).
 - באופן שאמר 'ירקי קדירה עלי' - אסור בכל הירקות הנאכלים כשהם חיים, וכן אסור בירקות שנאכלים כשהם חיים וכשהם מבושלים (כגון שומים וחזרת).
 - באופן שאמר 'ירק המתבשל בקדירה':
 - לרבי שמעון בן גמליאל - אסור בכל הירקות הנאכלים כשהם חיים, וכן אסור בירקות שנאכלים כשהם חיים וכשהם מבושלים.
 - לרבי עקיבא - אסור בכל הירקות הנאכלים כשהם חיים, וכן אסור בירקות שנאכלים כשהם חיים וכשהם מבושלים, וכן ספק האם אסור בירקות שנאכלים רק כשהם מבושלים (כגון דלועים)?

✽ הערות ✽

- א הגמ' מבארת שהמקור של רבי שמעון בן גמליאל שאינו אסור בדלועים, שכאשר אדם שולח שליח לקנות 'ירק' והשליח אינו מוצא ירק לקנות, השליח חוזר ושואל האם לקנות 'דלועים', וכיון שהשליח צריך לחזור ולשואל האם לקנות 'דלועים' מוכח שדלועים אינם בכלל ירק.
- ב הגמ' מבארת שהמקור של הצד שדלועים בכלל ירק, שכאשר אדם שולח שליח לקנות 'ירק' והשליח אינו מוצא ירק לקנות, השליח חוזר ושואל האם לקנות 'דלועים', והשליח אינו שואל האם לקנות 'קטניות' כיון שקטניות אינם בכלל ירק, אבל דלועים בכלל ירק ויש צד שהמשלח רוצה שיקנה דלועים.
- ג דברי הגמ' מבואר שכיון שיש ספק האם כוונתו להאסר בדלועים, באופן שעבר ואכל דלועים אינו לוקה.
- ג ביאור המחלוקת של רבי שמעון בן גמליאל ורבי עקיבא הוא כפי שהתבאר לעיל [הערה א והערה ב].

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

◆ הנודר מ'בשר':

- לרבי שמעון בן גמליאל - אסור בבשר בהמה וחיה, חוץ מבשר הראש והרגלים והקנה והכבד והלב. ומותר בבשר עוף ודגים וחגבים^ז.
- לרבי עקיבא - אסור בבשר בהמה ובבשר עוף ודגים, ומותר בבשר חגבים^ח.

◆ דין מעילה:

- הקדמה - השולח שליח להביא לאורחים בשר של הקדש והשליח הביא לאורחים כבוד של הקדש, יש לדון האם המשלח מעל כיוון שנחשב שהשליח עשה את שליחותו ובמעילה יש שליח לדבר עבירה, או דלמא השליח מעל כיוון שלא נחשב שעשה את שליחות המשלח וכדלהלן.
- לרב חסדא - לרבי שמעון בן גמליאל השליח מעל, ולרבי עקיבא המשלח מעל^י.
- לאביי - השליח מעל^י.

דף נה

◆ לשונות נדרים:

- 'תבואה' - חמשת מיני דגן.
- 'דגן' - לרבי מאיר אסור משמעות הלשון דבר שעושים ממנו כרי (חמשת מיני דגן ופול המצרי יבש), ולרבנן משמעות הלשון לחמשת מיני דגן.
- 'עללתא' (דבר שמכניסים אותו ומשביח) - כולל חמשת מיני דגן ושאר מינים הגדלים בקרקע, והגמ' מסתפקת האם כולל גם בתים וספינות^ה.
- 'פירות השנה' - אסור בכל גידולי הקרקע, ומותר בבעלי חיים ובחלב וביצים.
- 'גידולי שנה' - אסור בכל גידולי הקרקע ובבעלי חיים ובחלב וביצים.
- 'פירות הארץ' - אסור בכל גידולי הקרקע חוץ מכמהין ופטריות^ו.

☞ הערות ☞

- ד בדברי הגמ' מבואר שרבי שמעון בן גמליאל לשיטתו [הערה א] שכאשר אדם שולח שליח לקנות 'בשר' והשליח אינו מוצא בשר לקנות, השליח חוזר ושואל האם לקנות בשר הראש והרגלים והקנה והכבד והלב או בשר עוף ודגים, ומוכח שסוגי בשר אלו אינם נכללים בלשון 'בשר'.
- ה בדברי הגמ' מבואר שרבי עקיבא לשיטתו [הערה ב] שכאשר אדם שולח שליח לקנות 'בשר' והשליח אינו מוצא בשר לקנות, השליח חוזר ושואל האם לקנות בשר הראש והרגלים והקנה והכבד והלב או בשר עוף ודגים, ומוכח שסוגי בשר אלו נכללים בלשון 'בשר', אמנם בשר חגבים שהשליח אינו חוזר לשאול אינו נכלל בלשון 'בשר'.
- הר"ן מוסיף שלמרות שרבי עקיבא סובר שיש ספק האם דלועים הם בכלל ירק, מ"מ כבד הוא ודאי בכלל בשר, משום שדלועים אינם נכללים בלשון ירק רק באופן שיש יתור לשון שמוכיח שהתכוון להוסיפם, אבל כבד הוא בכלל בשר גם באופן שאין יתור לשון שמוכיח שהתכוון להוסיפו.
- בדברי הגמ' מבואר שלמרות שרבי עקיבא סובר שבשר דגים נכללים בלשון 'בשר', מ"מ באופן שהקיז דם ונדר שלא לאכול בשר ביום זה הדגים אינם בכלל הנדר, משום שביום ההקזה מסוכן לאכול דגים, ולכן מוכח שאין כוונתו בנדר לאסור את הדגים. אבל באופן שהקיז דם ונדר שלא לאכול בשר ביום זה וביום שלאחריו או יותר, אסור בדגים משום שאין הוכחה שאין כוונתו להאסר בדגים.
- בדברי הגמ' מבואר שלמרות שרבי עקיבא סובר שבשר דגים נכללים בלשון 'בשר', מ"מ באופן שכואבים לו העינים ונדר שלא לאכול בשר אין הדגים בכלל הנדר, משום שהדגים קשים לכאב עינים. ולפי התירוץ הראשון בר"נ דין זה נאמר בין באופן שנדר ביום זה, ובין באופן שנדר לשלשים יום, ובין באופן שנדר ליותר מכך, משום שלא ידוע מתי יתרפא הכאב העינים. ולפי התירוץ השני בר"נ דין זה נאמר רק באופן שנדר לימים שודאי לא יאכל בשר מחמת כאב העינים, אבל באופן שנדר ליותר מכך אסור בדגים.
- ו בדברי הגמ' מבואר שרב חסדא סובר שכמו שנחלקו רבי שמעון בן גמליאל ורבי עקיבא לענין דלועים האם הם בכלל 'ירק', כך נחלקו רבי שמעון בן גמליאל האם כבד הוא בכלל 'בשר', משום שהשולח שליח לקנות בשר והשליח אינו מוצא בשר לקנות, השליח חוזר ושואל האם לקנות כבד.
- ז הר"ן מבאר שאביי סובר שלמרות שרבי עקיבא סובר שדבר שהשליח צריך להמלך יש צד שנכלל בנדר, מ"מ במעילה ודאי אינו נכלל בשליחות, משום שהמשלח סומך שהשליח לא יתן לאורחים דבר שצריך לחזור ולהמלך, ולכן נחשב שהשליח לא עשה שליחות המשלח.
- ח הגמ' מבארת שהצד שבתים וספינות לא נכללים בכלל 'עללתא', משום שהבתים והספינות נפחתים בכל יום. והצד שבתים וספינות נכללים בכלל 'עללתא', משום שהפחת של הבתים והספינות לא ניכר.
- ט הר"ן מבאר שכמהין ופטריות אינם נכללים בלשון 'פירות הארץ' משום שעיקר יניקתם מהאוויר.

• 'גידולי קרקע' - אסור בכל גידולי הקרקע'.

• 'כסות' - כוונת הלשון לדבר שהדרך לעשות ממנו בגד ולא לדבר שאין דרך לעשות ממנו בגד (כגון שק).

• 'צמר עולה עלי':

○ לת"ק - כוונת הלשון שלא ילבש בגד צמר, ולכן אסור ללבוש בגד צמר ומותר להתכסות בצמר.

○ לרבי יהודה:

▪ באופן שיש הוכחה שכוונתו שלא ילבש בגד צמר (כגון שנדר בשעה שלובש בגד צמר והצטער מחמת כך) - כוונת הלשון שלא ילבש בגד צמר.

▪ באופן שיש הוכחה שכוונתו שלא יסחוב משא של צמר (כגון שנדר בשעה שסחב משא של צמר והצטער מחמת כך) - כוונת הלשון שלא יסחוב משא של צמר.

▪ באופן שנדר בסתמא - לפי התנא של המשנה כוונת הלשון שלא ילבש בגד צמר, ולפי התנא של הברייתא כוונת הלשון שלא ילבש בגד צמר ושלא יסחוב משא של צמר.

דף נו

◆ לשונות נדרים:

• 'בית' - לרבי מאיר אסור בבית ומותר בעלייה, ולרבנן אסור בבית ובעליה.

• 'עליה' - אסור בעליה ומותר בבית.

• 'בית בביתי':

○ לסוגיא בנדרים - הכוונה לבית המעולה שבנכסיו.

○ לסוגיא במנחות - ספק האם כוונתו לבית המעולה שבנכסיו או שכוונתו לבית הגרוע שבנכסיו.

• 'מטה' - לרבי מאיר אסור במטה ומותר בדרגש, ולרבנן אסור במטה ובדרגש^א.

• 'דרגש' - אסור בדרגש ומותר במטה.

• 'עיר' - אסור להכנס לעיר ול'עיבורה' של עיר, ומותר להכנס ל'תחום' העיר^ב.

• 'בית' - אסור להכנס לבית מהמשקוף ולפנים, ומותר לעמוד תחת המשקוף^ג.

דף נז

◆ חילופין וגידולין של דברים האסורים בנדר:

• גידולים שזרעם כלה ו'חילופין':

○ מדאורייתא:

▪ באופן שאמר 'קונם פירות האלו' או 'קונם פירות פלוני':

• באופן שאדם אסר על עצמו ('עלי') - אסור ב'חילופין' וב'גידולים', ומותר ב'גידולי גידולים'.

• באופן שאדם אסר על חברו ('עליך') - מותר ב'חילופין'.

⊕ הערות ⊕

י הר"ן מבאר שכמהין ופטריות נכללים בלשון 'גידולי קרקע' כיון שיונקים קצת מהקרקע.

יא הגמ' מבארת ש'דרגש' הכוונה למטה שהמצע הוא מעור שיש בו חבלים, וקושרים את החבלים בנקבים שנמצאים בארוכות המטה. ו'מטה' הכוונה למטה שקושרים את החבלים בלולאות שקשורות לארוכות המטה.

יב הגמ' מבארת שהמקור שעבורה של עיר נכלל בכלל העיר, דכתיב 'ויהי בהיות יהושע ביריחו' למרות שלא היה בתוך העיר עצמה, אלא רק בתוך עיבורה של עיר. והמקור שהתחום של העיר אינו נכלל בכלל העיר, דכתיב 'ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה'.

יג הר"ן מבאר שדין זה נאמר גם באופן שאדם נשבע להיות בתוך הבית, שצריך להיות בתוך המשקוף ולפנים ואסור להיות תחת המשקוף.

הגמ' מבארת שלענין נגיעים שכתוב 'ויצא הכהן מן הבית', לא מספיק שהכהן יצא מהבית ויעמוד תחת המשקוף, אלא הכהן צריך לעמוד מחוץ למשקוף, משום שלשון הפסוק 'ויצא הכהן מן הבית' משמע שיצא מכל הבית.

- באופן שאמר 'קונם פירות' - מותר ב'חילופין' וב'גידולים'.
- באופן שאמר 'קונם פירות האלו שאיני אוכל שאיני טועם' - מותר ב'חילופין' וב'גידולים'.
- מדרבנן - הגמ' מסתפקת באופן שאינו נאסר ב'חילופין', האם רבנן קנסו באופן שעבר איסור והחליף את הפירות האסורים שיאסרו החליפין לאדם שהחליף, והגמ' לא פושטת את הספק.
- גידולים שאין זרעם כלה - אסור ב'גידולים' וב'גידולי גידולים'.

◆ לשונות נדרים:

- 'מה שאת עושה איני אוכל עד הפסח' - כוונת הלשון שכל דבר שתעשה, יהיה אסור עד הפסח.
- 'מה שאת עושה עד הפסח איני אוכל' - כוונת הלשון שדבר שתעשה עד הפסח, יהיה אסור לעולם.
- 'מה שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג' - כוונת הלשון שבאופן שהאשה תלך לבית אביה עד סוכות, יחול עליה איסור למפרע להנות מהבעל עד פסח.
- 'מה שאת נהנית ליה עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח' - כוונת הלשון שבאופן שהאשה תלך לבית אביה עד פסח, יחול עליה איסור להנות מהבעל עד סוכות.

דף נח - נט

◆ דיני ביטול:

- באופן שהתערב מין במינו:
 - דבר שיש לו מתירין (כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש ואיסור נדר) - בכל שהוא^{טו}.
 - דבר שאין לו מתירין:
 - תרומה ותרומת מעשר וחלה - במאה.
 - ערלה וכלאי הכרם - במאתים.
 - שביעית:
 - לרבי שמעון - באופן שהתערב לפני הביעור נחשב דבר שיש לו מתירין, ובאופן שהתערב לאחר הביעור נחשב דבר שאין לו מתירין^{טז}.
 - לרבנן - בין באופן שהתערב לפני הביעור ובין באופן שהתערב לאחר הביעור אסור בכל שהוא.
- באופן שהתערב מין בשאינו מינו - בשישים.

◆ דין גידולים שאין זרעם כלה:

- הקדמה - הגמ' דנה באופן שהיה גידולים שאין זרעם כלה של איסור, ואח"כ התווסף עליהם גידולים, האם 'דין הגידולים כדין העיקר' וא"כ הגידולים הנוספים אסורים, או דלמא 'אין דין הגידולים כדין העיקר' וא"כ הגידולים הנוספים מותרים. וכן הגמ' דנה באופן שהיה גידולים של היתר, ואח"כ התווסף עליהם גידולים של איסור, האם 'דין הגידולים כדין העיקר' וא"כ הגידולים הנוספים מותרים, או דלמא 'אין דין הגידולים כדין העיקר' וא"כ הגידולים הנוספים אסורים.
- באיסור מחמת הקרקע (כגון איסור שביעית) - 'אין דין הגידולים כדין העיקר', ולכן באופן שהעיקר אסור באיסור שביעית הגידולים מותרים, ובאופן שיש בהם שיעור 'ביטול' הכל מותר^{יז}.

⊕ הערות ⊕

- יד ראה להלן הערה כ.
- טו הר"ן מבאר שדבר שיש לו מתירין נחשב רק באיסור שעומד מעצמו להיפקע כגון איסור 'חדש' שלאחר העומר מותר, וכן איסור נדר שיש מצווה להשאל, ואיסור הקדש בדק הבית שעומד להפדות. אבל תרומה שלא עומדים להשאל עליה, וכן הקדש למזבח שלא עומד להפדות, נחשבים דבר שאין לו מתירין.
- טז הר"ן מבאר שהסיבה ששביעית לפני הביעור נחשב דבר שיש לו מתירין, כיון שיכול לאכול את התערובת עד הביעור. והסיבה ששביעית לאחר הביעור נחשב דבר שאין לו מתירין, כיון שלא יכול לאכול את התערובת.
- יז בדברי הגמ' מבואר שהנידון האם 'דין הגידולים כדין העיקר' באיסור שביעית הוא, בבצל שנתלש בשביעית וחל עליו קדושת שביעית וחזר וזרעו לאחר שביעית וגדל.

• באיסור שאינו מחמת הקרקע (כגון תרומה וערלה וכלאי הכרם ומעשר):

○ לרבי ינאי:

- באופן שהעיקר אסור (כגון באיסור תרומה או ערלה או כלאי הכרם) והגידולים מותרים - 'אין דין הגידולים כדין העיקר' ולכן הגידולים מותרים, ובאופן שיש בהם שיעור 'ביטול' הכל מותר^י.
- באופן שהעיקר פטור ממעשר והגידולים חייבים במעשר - 'אין דין הגידולים כדין העיקר' ולכן הגידולים חייבים במעשר. ובאופן שיש בגידולים שיעור 'ביטול': לרבי יוחנן העיקר מתבטל, ולרב חסדא אין העיקר מתבטל^ט.
- לרבי יונתן - 'דין הגידולים כדין העיקר', ולכן באופן שהעיקר אסור באיסור תרומה או כלאי הכרם הגידולים אסורים, ובאופן שהעיקר פטור ממעשר הגידולים פטורים ממעשר^כ.

פרק שמיני

דף ס

◆ לשונות נדרים:

- אופנים שאסור מעת לעת - באופן שאמר 'יום אחד' או 'שבת אחת' או 'חדש אחד' או 'שנה אחת' או 'שבוע אחד'^א.
- אופנים שאינו אסור מעת לעת - באופן שאמר 'היום' או שאמר 'שבת זו' או שאמר 'חדש זה' או שאמר 'שנה זו' או שאמר 'שבוע זה'^ב.

הערות

יח בדברי הגמ' מבואר שהנידון האם 'דין הגידולים כדין העיקר' באיסור תרומה הוא, בבצל של תרומה שנטעו. והנידון האם 'דין הגידולים כדין העיקר' באיסור ערלה הוא, בנטיעה חדשה שלא עברו עליה שלש שנים וגדל העיקר, ואח"כ הרכיבו את הנטיעה בנטיעה ישנה שעברו עליה שלש שנים. והנידון האם 'דין הגידולים כדין העיקר' באיסור כלאי הכרם הוא, בבצל שהיה נטוע בכרם ונעקר הכרם.

הגמ' מבארת שלמרות שמדאורייתא גידולי תרומה מותרים ומבטלים את האיסור תרומה, מ"מ מדרבנן גידולי תרומה אסורים. ובאופן שזרע גידולי תרומה שאסורים מדרבנן גידולי הגידולים מותרים לגמרי, ובאופן שיש בגידולי הגידולים שיעור 'ביטול' מתבטלים הגידולים.

יט בדברי הגמ' מבואר שהנידון האם 'דין הגידולים כדין העיקר' באיסור טבל הוא, באדם שלקח פירות מעושרים וזרעם בקרקע שהעיקר פטור ממעשר.

הגמ' מבארת שהטעם של רב חסדא שאין העיקר מתבטל, משום 'שהיתר שבהן להיכן הלך'. והר"נ מבאר שביטול ברוב שייך רק באופן שאיסור התערב בהיתר, שבאופן שאין טעם האיסור ניכר נחשב האיסור כמי שאינו, אבל באופן שהיתר התבטל ברוב איסור, לא שייך לומר שהיתר נהפך לאיסור, וממילא באיסור טבל לא חייב להפריש על העיקר אלא רק על הגידולים.

כ בדברי המשנה [דף נז א] מבואר שדבר שאסור בנדר וזרעו באופן שאין זרעו כלה אסור, ולפי רבי יונתן הטעם לכך משום שגידולי איסור אסורים, ולפי רבי ינאי למרות שהגידולים היתר מ"מ אינם יכולים לבטל את האיסור, משום ששיעור נחשבת דבר שיש לו מתירים שאינו בטל אפילו באלף.

כא הר"נ מבאר שבנדרי תענית כיון שרגילים להתענות מהבוקר עד הערב ולא יום שלם, האומר 'יום אחד' אסור מהבוקר עד הערב ולא יום שלם.

כב הגמ' מבארת שלמרות שבאופן שאמר 'היום' מדאורייתא אסור עד שתחשך, מ"מ מדרבנן גוזרים 'היום' אטו 'יום אחד', ולכן צריך התרה של חכם. ובדברי הר"נ מבואר שגזירה זו נאמרה רק לפי רבי נתן ש'כל הנודר כאילו בנה במה וכל המקיימו כאילו הקריב עליו' כלומר שלא טוב לידור נדרים ולכן רבנן החמירו וגזרו, אבל באופן שנדר נדרי מצווה רבנן לא גזרו.

בדברי המשנה מבואר שבאופן שאמר 'שבת אחת' אסור עד שבת ושבת בכלל, וכן באופן שאמר 'שבוע אחד' אסור עד השמיטה והשמיטה בכלל, אבל באופן שאמר 'חדש זה' אסור עד ראש חודש וראש חודש אינו בכלל, וכן באופן שאמר 'שנה זו' אסור עד ראש השנה וראש השנה אינו בכלל.

בדברי הגמ' מבואר שהדין שראש חדש אינו בכלל, נאמר אפילו בחודש מלא שיש לו שני ימים ראש חודש שאינו אסור בשני הימים הללו, משום שבלשון בני אדם היום הראשון של חודש שייך לחודש הבא (והר"נ מוכיח מדין זה שכאשר כותבים שטר ביום הראשון של ראש חודש כותבים 'יום הראשון בחודש', וביום השני של ראש חודש כותבים 'ביום השני בחודש', וביום השלישי כותבים 'ביום השלישי בחודש'. אמנם בגיטין באופן שכותב שטר ביום הראשון בחודש כותבים 'ביום שלשים לחודש שעבר שהוא ראש חודש של חודש זה').

הגמ' מסתפקת באופן שאמר 'יום' האם אסור מעת לעת או דלמא אסור עד סוף היום.